

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ УКРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Малолітнева Веста Костянтинівна

*докторка юридичних наук, учений секретар
Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Мамутова Національної академії наук України»
м. Київ, Україна*

Публічні закупівлі становлять значну частину ВВП по всьому світу: на них припадає в середньому 12% ВВП у країнах ОЕСР та до 30% ВВП у багатьох країнах, що розвиваються [1, с. 1]. В Україні щорічні обсяги закупівель становлять приблизно 13% ВВП [2]. Традиційні публічні закупівлі спрямовані на придбання державою відповідних товарів для виконання своїх функцій, порівнюючи при цьому ціну та якість таких товарів. Враховуючи значні обсяги, вони можуть виступати потужним засобом досягнення додаткових цілей, у тому числі і державної соціальної політики. За таких закупівель, які охоплюються поняттям соціально відповідальних закупівель, замовники можуть вимагати у постачальників враховувати соціальний вплив того, як їхній товар або послуга закуповується, надається або виробляється [3]. При цьому наразі в Україні стратегічна роль публічних закупівель у цьому напрямі не визначена, що яскраво підтверджено у проекті Плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України [4]. Слід вказати, що у проекті даного документа акцент робиться на закупівлях в основному лише як на механізмі забезпечення оперативного задоволення потреб та прозорого використання коштів. При цьому закупівлі можуть виступати засобом реалізації цілей майже за всіма напрямками відбудови.

Публічні закупівлі можуть виступити одним із засобів реалізації цілей Плану відновлення України за напрямом «Захист прав ветеранів війни» [5], зокрема в аспекті надання державою можливостей ветеранам безбар'єрно реалізовувати свій професійний потенціал. Слід зазначити, що наприклад після Першої та Другої Світових війн Великобританія за допомогою закупівель вирішувала проблеми працевлаштування ветеранів з обмеженими можливостями, а також решти працюючого населення з обмеженими можливостями [6, с. 258]. Наразі у США існують спеціальні федеральні програми з підтримки під час публічних закупівель малих та середніх підприємств, які не менш ніж на 51% контролюються та

знаходяться у власності одного або декількох ветеранів-інвалідів війни та відповідають ще ряду встановлених критеріїв. Для ветеранів, які назавжди та повністю непрацездатні і не можуть керувати щоденною господарською діяльністю, їхнє підприємство все одно може відповідати вимогам, якщо їх дружина (чоловік) або призначений постійний опікун допомагають у цьому управлінні [7]. Така політика у США проводиться відповідно до взятих міжнародних зобов'язань в межах Угоди СОТ про державні закупівлі, адже дані закупівлі виключені США зі свого Додатку сфери охоплення даної Угоди [8].

Україна як член Угоди СОТ про державні закупівлі не має виключень з-під дії даної Угоди, пов'язаних із підтримкою певних груп населення під час здійснення закупівель. У самому Законі України «Про публічні закупівлі» міститься лише одна нова норма, яка стосується тільки допорогових закупівель і передбачає, що такі закупівлі здійснюються без застосування порядку проведення спрощених закупівель у разі, якщо закупівля товарів і послуг здійснюється у підприємства або організації, що засноване(а) громадською організацією осіб з інвалідністю та отримало(а) дозвіл на право користування пільгами з оподаткування відповідно до законодавства. Поява даного положення у Законі України «Про публічні закупівлі» обумовлена зобов'язаннями у межах Угоди про асоціацію з Європейський Союзом (далі – ЄС) [9]. Так, відповідно до ст. 20 Директиви 2014/24/ЄС держави-члени можуть зарезервувати право брати участь у процедурах публічних закупівель для спеціальних підприємств, головною метою яких є соціальна і професійна інтеграція інвалідів та вразливих груп населення, або вони можуть забезпечувати виконання таких договорів у контексті захищених програм зайнятості, за умови, що принаймні 30% працівників цих підприємств або програм складають люди з обмеженими можливостями або працівники з вразливих груп населення. При цьому ЄС не виключає такі закупівлі з-під дії Угоди СОТ про державні закупівлі. Як вказують деякі автори, одне з пояснень такої позиції полягає в тому, що таке резервування договорів про закупівлю не виключає конкуренцію, а лише обмежує її до певних видів підприємств, які відповідають встановленим критеріям. Такі закупівлі мають бути оголошені і проведені традиційним, встановленим законодавством, способом. Таким чином, дані положення можуть бути акомодовані до правил Угоди СОТ про державні закупівлі. При цьому автор наголошує, що поняття «працівник з вразливих груп населення» не визначено, тому може охоплювати різні категорії: безробітних, молодь, колишніх правопорушників та ін. [10, с. 297, 301]. Підтримуючи та виходячи з даної позиції автора, можна припустити, що ветерани також можуть охоплюватись даним поняттям. Таким чином, внаслідок впровадження такої підтримки ветеранів як в межах допорогових закупівель, так і закупівель, що перевищують визначені Законом пороги

показники, зобов'язання України в межах Угоди про асоціацію з ЄС та Угоди СОТ про державні закупівлі не будуть порушені.

Крім того, публічні закупівлі можуть виступити засобом реалізації цілей Плану відновлення за напрямом «Повернення громадян, які тимчасово переміщені, зокрема за кордон та їх інтеграція в суспільно-економічне життя держави» [11]. Враховуючи необхідність післявоєнної професійної адаптації та соціальної інтеграції жінок, які будуть повертатись із-за кордону, закупівлі можуть виступити потужним засобом забезпечення та просування гендерної рівності шляхом встановлення відповідних вимог протягом всіх етапів закупівельного процесу: планування закупівлі, кваліфікаційні вимоги до постачальників, критерії оцінки пропозицій, умови договору про закупівлю [12; 13]. У ЄС серед експертних кіл існує поняття гендерно-орієнтованих публічних закупівель, яким охоплюються закупівлі, що сприяють гендерній рівності через закупівлю товарів, робіт та послуг. Це означає, що замовники та постачальники вивчають вплив всіх закупівельних дій на потреби й інтереси жінок та чоловіків, а також розробляють і виконують договори таким чином, щоб зменшити нерівність [13, с. 4]. Такі закупівлі можуть допомогти переконатись, що заробітні плати за договорами про публічні закупівлі є адекватними та законними, а учасники дотримуються прав людини та працівника, а також соціальних вимог законодавства, що є актуальним у секторах з низькою заробітною платною [13, с. 5]. Дані вимоги є важливими також у контексті готовності людей, які повертаються в Україну, часто виконувати роботу на будь-яких умовах, чим можуть зловживати роботодавці. Крім того, гендерно-орієнтовані публічні закупівлі можуть сприяти працевлаштуванню та професійному навчанню жінок.

Таким чином, принцип соціальної справедливості у публічних закупівлях України у післявоєнний період обумовлює відхід від здійснення закупівель на основі традиційного підходу за оцінки тендерних пропозицій лише на основі порівняння ціни та якості, а передбачає досягнення додаткових цілей, визначених у програмах соціально-економічного розвитку України, у першу чергу Плану відновлення. У контексті післявоєнної відбудови одним із напрямів реформування публічних закупівель має виступати посилення їхнього стратегічного використання для реалізації цілей за напрямками, визначеними у Плані відновлення України.

Література:

1. Global Review of Sustainable Public Procurement. 2017. *UN Environment*. URL: https://www.oneplanetnetwork.org/sites/default/files/from-crm/globalreview_web_final.pdf
2. Реформа державних закупівель. *Міністерство економіки України*. URL: https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=38c083f3-2571-466a-9583-3b43c2804ad9&title=ReformaDerzhavnikhZakupivel_

3. Making socially responsible public procurement work. *European Commission*. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/69fc6007-a970-11ea-bb7a-01aa75ed71a1>.

4. Проект Плану відновлення України. (станом на 22.12.2022 р.). URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grupi>.

5. Матеріали робочої групи «Захист прав ветеранів»: проект Плану відновлення. (станом на 22.12.2022 р.). URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/protection-of-the%20rights-of-war-veterans.pdf>.

6. McCrudden C. Using public procurement to achieve social outcomes. *Natural Resources Forum*. 2004. № 28. P. 257-267.

7. Veteran contracting assistance programs. *U.S. Small Business Administration*. URL: <https://www.sba.gov/federal-contracting/contracting-assistance-programs/veteran-contracting-assistance-programs#section-header-0>.

8. United States of America – General Notes – Annex 7. World Trade Organization. URL: <https://e-gpa.wto.org/en/Annex/Details?Agreement=GPA113&Party=UnitedStates&AnnexNo=7&ContentCulture=en>.

9. План заходів Стратегії реформування системи публічних закупівель («дорожньої карти»): Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 р. № 175-р. Офіційний вісник України. 2016. № 23. Ст. 920.

10. Semple A. Socially Responsible Public Procurement (SRPP) under EU Law and International Agreements. *European Procurement & Public Private Partnership*. 2017. Vol. 12. №3. P. 293-309.

11. Матеріали робочої групи «Повернення громадян, які тимчасово переміщені, зокрема за кордон та їх інтеграція в суспільно-економічне життя держави»: проект Плану відновлення України. (станом на 22.12.2022 р.). URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/return-of-temporarily-displaced-citizens.pdf>.

12. Promoting gender equality through public procurement. Challenges and good practices. *OECD Public Governance Policy Papers*. 2021. https://www.oecd-ilibrary.org/governance/promoting-gender-equality-through-public-procurement_5d8f6f76-en.

13. Gender-responsive public procurement. *European Institute for Gender Equality*. 2021. 32 p.